

EL TEXT EXPOSITIU

L'EXPLICACIÓ

I. Introducció

1. Què és un text explicatiu?

Un text explicatiu és un text que està fet amb la finalitat de transmetre informació rigorosa i objectiva. És una eina òptima per a la divulgació científica i per a la informació dels mitjans de comunicació. És a dir, els textos expositius tenen com a finalitat informar sobre fets, objectes, idees o situacions amb el propòsit de fer-los entendre.

Si recorrem al diccionari veurem que explicar és *“exposar una cosa, especialment una matèria, un text, un autor més o menys obscur, difícil, amb paraules clares amb els desenvolupaments necessaris, amb exemples, etc., a fi de fer-la comprendre a algú.”*

Podem dir, per tant, que el text explicatiu té com a funció modificar el coneixement que els interlocutors tenen de la realitat tot aplicant els recursos lingüístics necessaris per fer comprendre conceptes, fenòmens, situacions i aspectes determinats de la realitat, és a dir, per poder respondre de manera convincent la qüestió “per què açò és així”.

2. Com es fa un text explicatiu?

Per tal d'aconseguir el propòsit i la funcionalitat abans assenyalats, els textos explicatius adopten unes característiques determinades: estructura, recursos lingüístics i no lingüístics propis entre els quals cal destacar la construcció de raonaments que condueixen d'uns enunciat inicials a unes conclusions finals.

A l'hora d'expressar una informació oralment o per escrit, s'han de presentar les idees ordenades amb lògica i d'una manera clara i coherent, perquè el receptor se senti atret pel contingut i l'entenga de seguida.

II El text explicatiu dins la situació de comunicació

1. Emissor-receptor

L'emissor ha de saber a cada moment a quin públic es dirigeix i quina finalitat concreta persegueix. És a dir, ha de conèixer el col·lectiu a què pertany el receptor, conèixer-ne el nivell cultural, l'edat, etc., i adequar el to, el lèxic, els nivells de

coneixement, etc., per facilitar la comprensió i assegurar l'interés per la temàtica presentada.

La relació que s'estableix entre l'emissor i el receptor es basa fonamentalment en el fet que l'emissor es troba en una relació “privilegiada” ja que posseeix tota la informació, és ell qui “sap”, mentre que el receptor no disposa d'aquesta informació. Els papers de receptor i emissor no són, per tant, intercanviables.

2. Seleccionar la informació

Un aspecte important que l'emissor ha de tenir en compte a l'hora de produir un text explicatiu és la selecció de la informació que ha de transmetre; aquesta selecció es fa tenint en compte la situació comunicativa en què es produeix cada text.

En segon lloc, caldrà tenir en compte el tipus de relació que es dona entre emissor i receptor, el tema objecte d'explicació, el canal emprat en la comunicació i les finalitats concretes del discurs. Tots sabem que no han de tenir les mateixes característiques una explicació adreçada a un xiquet o a un adult, realitzada a través d'una conferència o d'un article de premsa, entre amics o entre desconeguts, sobre un tema molt específic o sobre fets de la vida quotidiana, etc.. Per tant, l'emissor afegirà o suprimirà informacions, seleccionarà els elements lingüístics i tipogràfics, la varietat i el registre que emprarà adequant-los a la situació de comunicació.

III **Estructura del text i contingut temàtic**

Els textos explicatius han de tenir una estructura lògica en la qual quede clara la possible jerarquització d'idees concretes i han de mantenir una selecció ordenada de les característiques que el particularitzen. Així, és un text que es caracteritza per mantenir un ordre i una coherència per presentar el tema tractat.

1. Característiques lingüístiques del text explicatiu

- . Organització lògica i jeràrquica de les idees: subdivisió en apartats numerats o destacats en títols i/o subtítols.
- . Ús d'exemples, esquemes, quadres sinòptics i altres recursos gràfics.
- . Ús de vocabulari clar i inequívoc, específic del tema que es tracta.
- . Ús de connectors: *és a dir, per tant, ...*
- . Ús de marques que anuncien o recapitulen el tema: *ara veurem, passarem a veure, ...*
- . Abundància d'oracions subordinades.
- . Predomini d'oracions amb el verb **Ser**.

2. Marques lingüístiques

L'adequació dels textos als seus destinataris i el desenrotllament coherent i progressiu del tema són operacions que requereixen uns recursos o marques lingüístiques com són:

- Les nominalitzacions.
- Les aposicions.
- Les reformulacions parafràsiques.
- Les oracions de relatiu.
- Els exemples.
- Els connectors.

a. La nominalització

La nominalització suposa la transformació d'una frase en grup nominal. S'hi substitueix el verb per un substantiu abstracte que transforma l'acció en un fet ja realitzat.

Exemple: *“Al final del s. XV es va consolidar la monarquia autoritària. La monarquia autoritària va assentar les bases de l'estat modern.”*

Amb el recurs de la nominalització es condensa la informació com podem comprovar:

“La consolidació, al final del s.XV, de la monarquia autoritària, va assentar les bases de l'estat modern”.

ACTIVITAT. Refon en un enunciat, mitjançant una nominalització, tots els casos que pugues dels textos següents:

- Les persones es troben soles a les grans ciutats, la qual cosa pot provocar profundes depressions.
- A l'octubre cauen les fulles: açò anuncia l'arribada de la tardor.
- Un home va ser assassinat a la plaça del poble. Aquest crim té atemorida la població.
- Els militars van prendre el poder a Xile. Açò va suposar l'establiment d'una dictadura.
- El cap de la policia d'Ohio va morir ahir en un tiroteig. Aquesta mort augmenta la tensió a la zona.
- L'Estat francès ja ha reconegut la nova república. Aquest fet ha encoratjat el govern secessionista.

b. L'aposió

És un altre recurs emprat sovint als textos explicatius per introduir una informació que facilite o amplie la comprensió d'algun element del text per part del receptor. Les aposicions poden anar representades per un grup nominal o per un grup amb valor adjectival. Van sempre entre comes.

Exemple: “*A Bandung, una de les ciutats més belles de l'arxipèlag indonesi, es van reunir per l'abril de 1955 vint-i-nou països que es consideraven ells mateixos no alineats*”.

El S.N. entre comes introdueix una informació que amplia el contingut semàntic del S.N. “A Bandung”

ACTIVITAT. Escriviu 2 exemples d'oracions amb aposicions.

c. Les reformulacions parafràsiques.

Són ampliacions explicatives d'un enunciat amb la finalitat de fer-lo més intel·ligible. Amb les parafrasis l'emissor orienta la comprensió del receptor. Van introduïdes per connectors de reformulació: *és a dir, açò és, en altres paraules...*

ACTIVITAT. Busca les parafrasis que contenen els textos següents:

La religió grega es va caracteritzar per l'antropomorfisme, en altres paraules, per la representació dels déus en forma humana.

Moltes de les inscripcions funeràries dels romans començaven amb una invocació als déus manes, és a dir, els esperits dels morts.

Efectivament, en moltíssimes inscripcions trobem l'abreviatura D M S , és a dir, “Dis Manibus Sacrum”, o siga, “consagrat als déus manes”.

d. Les exemplificacions

Els exemples permeten a l'emissor d'eliminar obstacles a la comprensió per part del destinatari.

ACTIVITAT: Busca algunes de les exemplificacions i reformulacions que s'han utilitzat en l'apartat “El text explicatiu dins la situació de comunicació”.

e. Les oracions de relatiu

Constitueixen un dels recursos que té la llengua per tal d'evitar repeticions i esdevenir més fluïda.

f. Els connectors

Són les paraules o locucions (conjuncions, preposicions, adverbis) que marquen la relació entre les idees exposades en un text. Com que posen en evidència l'estructura d'aquest i les relacions lògiques que lliguen les diferents idees, orienten el lector i

faciliten la comprensió del text. En els textos explicatius, els connectors poden ser de diferents classes:

■ **d'ordre:**

1. Per a classificar les idees i els fets:

a. Addició i ordre dels elements: *primerament, en primer lloc, d'entrada, per començar...; en segon lloc, a més, a més a més, després, tot seguit...; finalment, per acabar, en últim lloc...*

b. Paral·lelisme i jerarquització: *igualment, així mateix, així com, d'una banda*

...

d'una altra...; sobretot, principalment, primer de tot, no solament...sinó

que a

més...

c. Represa(reprenem un tema): *com anava dient, tornant al tema, tornant al primer punt...*

d. Per a encetar un tema: *pel que fa a, quant a, amb relació a...*

e. Per introduir un tema nou: *una altra qüestió important, el punt següent tracta de...*

■ **de tipus lògic:**

1. Per desenvolupar una idea

a. Introducció:

. d'una explicació: *és a dir, en altres paraules, en altres termes, això és ...*

. d'un exemple: *així com, com ara, per exemple, en particular...*

. d'una prova: *en efecte, efectivament, a conseqüència de ...*

. d'un nou element: *també, i a més a més, de més a més, d'altra banda, certament*

...

. d'una incidència: *ara, ara bé...*

b. Insistència i atenuació: *encara més, fins i tot, fins...; almenys, si més no*

c. Conclusió: *en definitiva, doncs, per tant, en conclusió, en suma, en resum ...*

2. Per oposar idees o fets:

a. Contradicció forta: *però, al contrari, mentre que, i no...*

b. Rectificació o restricció: *en realitat, realment, en veritat, de fet...*

c. Oposició feble: *tanmateix, això no obstant, malgrat tot, amb tot, de tota manera...*

3. Per establir una relació de causa a conseqüència:

. Presentació de la causa: *perquè, gràcies a, a força de, a còpia de, a raó de...; per culpa de ;a causa de, com que, ja que...*

. Presentació de la conseqüència: *per això, per aquest fet, és per això que, per tant, doncs, per consegüent, en conseqüència, així, aleshores...*

4. Per establir relacions de condició i finalitat:

. Presentació de la condició: *si, en cas que/de, posat que, a condició que/de...*

. Presentació de la finalitat: *perquè, a fi que/de, per tal que/de, per a ...*

Altres formes de cohesió:

1. Repetició d'un mateix mot.
2. Sinònims que repeteixen un mateix concepte.
3. Pronoms i altres substantius.
4. Puntuació i presentació del text.

Col·loca els connectors als buits corresponents:

també, però:

La ventilació i la claror hi entraven a través de l'atri, pati interior de la casa al voltant del qual es distribuïen les altres habitacions. _____ servia per recollir l'aigua quan plovia, que anava a parar en una cisterna situada a sota la casa. Com que hi entrava poca claror, les dependències solien estar decorades amb paisatges de colors, que les feien més lluminoses.

La casa acostumava a ser d'una sola planta. A Roma, _____, també n'hi havia de quatre o cinc pisos.

en canvi, també, sinó que, així doncs:

El senyor era el propietari de les terres i de tot allò que es trobava en el seu interior: els pagesos, els habitatges, els ponts, els molins, els animals, etc. _____ el pagès depenia del senyor de manera absoluta i l'havia de respectar, obeir i ajudar en tot moment. _____ li havia de pagar un tribut, podia ser jutjat pel senyor i no podia abandonar el camp que treballava sense el seu permís. _____, el senyor tenia l'obligació de proporcionar-li protecció en cas de perill. Els camperols, no solament van perdre part de la seua llibertat, _____ els forts impostos van deixar-los només amb el mínim imprescindible per a subsistir.

tot i que, en canvi:

El creixement natural depèn dels naixements i de les morts. Als països rics hi ha poca diferència entre els que naixen i els que moren.

_____, als països menys rics o pobres, _____ els morts són molt nombrosos, els que naixen encara ho són més, i la població creix molt de pressa.

també, d'aquesta manera:

En alguns indrets de la costa s'han instal·lat vivers per tal d'obtenir una major producció de mol·luscs. _____ es crien peixos de riu, principalment truites en piscifactories. _____ s'abarateix el preu del peix.

però, per exemple:

Actualment l'aigua és utilitzada també per la indústria en grans quantitats. _____, es necessiten 1.000 m³ d'aigua per fabricar una tona de paper i 1.000 litres per elaborar 10 quilos de sucre. _____ sobretot l'aigua s'utilitza per produir energia elèctrica.

també, a més:

El bosc ha anat perdent extensió a causa de les rompudes per convertir aquestes terres en zones de cultiu, _____ per l'acció purament destructora dels humans, que han tallat els arbres abusivament sense reposar les espècies. _____, els incendis forestals destrueixen cada any una part molt important de la superfície boscosa.

ACTIVITATS

1. Reescriu els dos textos explicatius següents tot reconstruint-ne l'ordre original. Subratlla-hi els **lligams de relacions lògiques** que articulen les diferents parts de cada text.

A) POSSIBILITAT D'ACCIDENTS A LES CENTRALS NUCLEARS

- Cal recordar que l'estiu passat es va produir un accident d'aquestes característiques als EUA.
- Ara bé, és possible que en una central hi haja accidents greus:
- D'entrada, una central nuclear no és una bomba atòmica
- Així, doncs, la seguretat o el control a les centrals nuclears pot tenir punts dèbils.
 - les falles en el sistema de refrigeració, de seguretat o de control poden crear un sobreescalfament que provoqui fissures i, doncs, fugues radioactives.
- i, per tant, és impossible que exploti com la bomba.

- D'altra banda, són possibles les fugues de material radioactiu pel trencament de les barres metàl·liques que contenen l'urani.

B) TROBAR MARIT PER SANT JOAN

- L'endemà, amb els ulls clucs, havien de buscar-les a les palpentres.
- Finalment, la fava a mig pelar indicava que el futur marit no seria ni pobre ni ric.
- Si trobaven en primer lloc la fava pelada, mal averany!,
- per esbrinar quina seria la mitja taronja que el destí, l'atzar o la voluntat paterna els tenia reservada.
- en canvi, si trobaven la que tenia pell, era signe que es casarien amb un individu ric o benestant.
- Eren nombroses les joves que durant la Nit de Sant Joan feien uns rituals més o menys complicats
- una pelada, una altra a mig pelar i una amb pell.
- perquè el marit seria com la fava: pelat i pobre com una rata;
- Un mitjà relativament senzill per saber-ho consistia a llançar tres faves al terra de les seues habitacions:

2. Completa les següents frases introduint noves idees mitjançant el tipus de connector que s'hi indica:

- Són indubtables els avantatges de viure en una gran ciutat. Hi ha tot tipus de serveis, tant educatius, com sanitaris o d'oci. (CONTRAST)
- L'ajuntament ha fet un gran esforç per millorar l'urbanisme del poble. (EXEMPLIFICACIÓ)
- Són moltes les raons que expliquen la permanència dels fills o filles amb els seus pares. Hi ha la dificultat de trobar treball i d'independitzar-se econòmicament. (ADDICIÓ)
- La destrucció de la capa d'ozó pot ocasionar greus problemes de salut, si amb l'arribada de l'estiu, la població no es protegeix de les radiacions solars. (REFORMULACIÓ)

3. Reordena el text explicatiu següent. Assenyala-hi els connectors que organitzen el text i digues en cada cas quin tipus de relació lògica hi introdueixen.

MESURES DE PREVENCIÓ D'ACCIDENTS

- De tota manera, hi ha altres mesures alternatives que també són força eficaces
- Finalment, convé revisar i comprovar periòdicament el bon estat dels cables i dels endolls, i portar a controlar o a revisar qualsevol aparell elèctric que no funcione prou bé.
- Es tracta d'un sistema de control molt senzill que detecta les anomalies possibles dels circuits elèctrics domèstics.
- Una és que els endolls siguin ben segurs.
- Una altra possibilitat, molt recomanable en les cases on hi ha xiquets, és la utilització d'unes plaquetes de plàstic resistent que tapen els endolls quan no es fan servir.
- La primera mesura de prevenció dins de la llar és la instal·lació d'un interruptor diferencial, dispositiu de què ja disposen totes les cases modernes.
- Per exemple, a les botigues d'articles elèctrics, venen uns endolls que, per permetre el pas del corrent, s'han de girar després de connectar-los a la presa del corrent.
- Així, si es produeix un curt circuit, el corrent elèctric s'interromp automàticament.
- Amb aquests artilugis, encara que un infant pose els dits o unes tisores a l'endoll, no li passarà el corrent elèctric.